

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ І ЙОГО ПРОЯВИ У ФОРМУЛАХ ПРИВІТАННЯ ЯК КОМПОНЕНТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Свирид А.М. (Суми)

Спілкування - складна діяльність принаймні двох партнерів, яка вимагає врахування не тільки власних інтересів мовця, але й постійної уваги до співрозмовника. У переважній кількості випадків люди спілкуються заради обміну новими даними, знаннями. Зазвичай саме цей процес називають комунікацією.

Правила мовленнєвої поведінки регулюються мовленнєвим етикетом. Під ним ми розуміємо правила мовлення, створені суспільством і обов'язкові для всіх його членів, національно специфічні, усталено закріплені у мовленнєвих формулах, але в той же час історично мінливі.

Мовленнєвий етикет являє собою набір стереотипних фраз, стійких формул, що застосовуються в певних ситуаціях спілкування. Формулам мовленнєвого етикету, що не мають інформативного наповнення, все ж притаманне своє особливе значення. Вони передають соціальну інформацію про людину, що говорить, та про її адресата, про те, знайомі вони чи ні, про відносини рівності (нерівні за віком, службовим становищем), про їхні особисті відносини (якщо вони знайомі), про те, у якій обстановці (офіційній чи неофіційній) відбувається спілкування. Так, якщо хтось говорить іншому: *"Здоровенькі були!"*, то немає сумніву, що це літній житель села або виходець із сільської місцевості. Якщо хтось каже: *"Привіт!"*, це означає, що обстановка неофіційна, співрозмовники знаходяться в рівних, дружніх стосунках. Таким чином, у виборі найбільш доречних висловів мовленнєвого етикету й полягає мистецтво вступу до комунікації. Саме тому добре володіння формулами етикету є життєво необхідним, тому що воно не лише підтверджує рівень освіченості людини, але й допомагає співрозмовникам порозумітися у будь-якій життєвій ситуації [4, 18].

Ділові й культурні міжнародні відносини, які постійно розвиваються й поширюються, вимагають хоча б мінімальних знань про те, що прийнято, а що не прийнято в іншій країні, які із словесних, а ще більше з несловесних сигналів можуть бути сприйняті помилково. Вивченням подібних питань займається паралінгвістика, а саме такі її підрозділи, як кінесика, що досліджує комунікативні жести й міміку, та проксемика, яка вивчає положення співрозмовників стосовно один одного, відстань між ними та відтінки інтонації [7, 130].

Привітання й прощання – формули мовленнєвого етикету, що використовуються найчастіше. Мова надає в наше розпорядження в кожній ситуації мовлення кілька синонімічних форм, і ми маємо змогу обирати найбільш доречну з них.

У багатьох народів вибір привітання залежить не тільки від віку, статі та ступеня близькості співрозмовників. На нього впливають й інші фактори, наприклад, час, коли відбувається розмова, а особливо те, ким є людина, яку вітають, і чим вона займається в даний момент. По-різному вітаються з пастухом і ковалем, з мисливцем, який іде на полювання, і з мисливцем, що повертається із здобиччю, з гостем і з попутником, з тим, хто зайнятий роботою, і з тим, хто обідає. У кожному випадку звучить своє привітання, а особливо побажання. Саме з побажань і виникла більшість форм привітання, оскільки з самого початку вони повинні були бути надзвичайно різноманітними [11, 403]. Наприклад, у монгольській мові існує велика кількість привітань-побажань, вибір яких, до того ж, залежить від пори року: *Чи вгодована худоба? Як ви пережили осінь?* (восени); *Чи радо ви зустрічаєте весну?* (навесні); *Як зимуєте?* (взимку); *Як кочування?* *Як худоба?* (загальні привітання). У китайській формулі привітання закладене значення *Чи ви не голодні? Ви вже обідали?* У стародавньому Єгипті вважалося, що найголовніше для людини - здоров'я, тому питання там ставилося руба: *Як ви потієте?* У Давній Греції люди віталися *Радуйся!*, а сучасні греки кажуть: *Будьте здорові!* Араби бажають: *Мир з тобою!*, а індійці навахо вигукують: *Усе добре!* [5, 89].

Найпоширенішими формами привітання в українській мові є: *"Здрастуйте!"* *"Доброго ранку!"* *"Добрий день!"* *"Добрий вечір!"*, *"Вітаю!"* Разом з привітанням, для посилення прояву дружелюбності, ми використовуємо й зацікавленість справами, життям, здоров'ям: *"Як Ви поживаєте?"* *"Як Ваші справи?"*, чи в більш невимушеній формі: *"Як життя?"* *"Як справи?"* *"Як здоров'я?"* Якщо людина нам добре знайома і ми знаємо про стан її справ, ми уточнюємо: *"Що нового?"* *"Як успіхи?"* *"Ну, як ти?"* *"Ну, що в тебе?"*. Цікавимось і робочими, і родинними справами: *"Як дружина?"* *"Як мама?"* *"Що нового на роботі?"* До фраз привітання, що використовуються найчастіше, відносяться також ті, що містять висловлення радості з приводу зустрічі: *"Радий Вас бачити!"* Якщо ж зустріч неочікувана, то привітання супроводжується виразом подиву: *"Яка приємна зустріч!"* *"Оце так зустріч!"* *"Кого я бачу!"* [4, 15].

У сучасній англійській мові існує багато способів привітатися з людиною, і завдання полягає в тому, щоб обрати слово, доречне саме в цей час і саме за цих обставин. Таке вміння для іншомовної людини потребує загостреного почуття мови, її функцій та норм, місця в суспільстві і спроможностей. Надзвичайно складно вивчити всі тонкощі цього виду соціального етикету дистанційно. Найкращий спосіб — це провести деякий час у тому мовленнєвому середовищі. На жаль, не всі мають таку можливість, та все ж існують деякі певні правила, яких можна навчити неангломовних студентів.

Найпопулярнішим і найбільш універсальним привітанням у сучасній англійській мові є *"Hello!"* На відміну від українського *"Здрастуйте!"*, його можна використовувати кілька разів впродовж одного й того ж дня по відношенню до однієї й тієї ж людини. На неофіційному рівні його українським еквівалентом може бути *"Здоров!"*.

Найофіційнішим звертанням до когось на початку розмови є фраза *"How do you do?"* За формою вона є

питанням, але воно не потребує відповіді. Це просто одна з форм привітання, і звичайною відповіддю на неї буде теж фраза "How do you do?" У перекладі ж немає майже ніякої різниці, обидві фрази передаються українською різноманітними нейтральними відповідниками, найкращим з яких є "Здрастуйте!"

Ще одним способом привітатися з кимось є згадка про той час дня, коли відбувається розмова: "Good morning!" "Good afternoon!" "Good evening!" чи скорочена форма: "Morning!", "Afternoon!", "Evening!" Часто такі фрази супроводжуються загальним коментарем про погоду.

У цьому контексті слід зазначити, що такі, здавалося б, абсолютні відповідники, як "Добрий день!" та "Good day!", хоча й однакові за формою, мають протилежні значення. Фраза "Good day!", поширена в австралійському варіанті англійської мови, в інших використовується дуже рідко і лише під час прощання [8, 219].

Мовленнєвий етикет в українській мові пропонує різноманітні форми, серед яких можна знайти формули, доречні в кожному окремо взятому випадку. Кількість таких проявів гречності надає перекладачеві чудову можливість добрати найкращий у певній ситуації еквівалент, оскільки переважна більшість одиниць мови оригіналу мають майже повні відповідники в українській мові. Але на сьогодні професійна підготовка спеціалістів-перекладачів передбачає також досконале опанування української мови, тому що з кожним роком вона набуває все більшого поширення. Кількість довідкової літератури з цієї теми не надто значна, що становить додаткову проблему перекладу. Це питання є надзвичайно важливим для майбутніх перекладачів, оскільки справжні знання та жваве володіння будь-якою іноземною мовою неможливе без вміння говорити з незнайомцями і справляти гідне враження на співрозмовника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андриенко Т. П. Выражение иронии формулами речевого этикета в 16 и 20 веках. - У зб.: Мови, культури та переклад у контексті європейського співробітництва. - К.: Видавництво КНУ імені Т.Г.Шевченка, 2001. - 542 с. 2. Армян М.А. Использование воспитательного потенциала речевого этикета на иностранном языке. - "Иностранные языки в школе", - 1991. - №2. 3. Беляева Е. И. Принцип вежливости в речевом общении. - "Иностранные языки в школе", №2, 1985. 4. Корняк О.М. Мистецтво гречності: Чи вміємо ми себе поводити?. - К.: Либідь, 1995. - 96с. 5. Формановская Н.И. Речевой этикет и культура общения. - М.: Высшая школа, 1989. - 159 с. 6. Формановская Н.И. Культура общения и речевой этикет: "Русский язык в школе", № 5, 1993. 7. Brown P., Levinson S.C. Politeness: Some Universals in Language Usage. - Cambridge: Triada Ltd, 1987. - 275 p. 8. Dubovsky Yu.A, Kucher O.V. Functional Communication in English. - Kyiv: Visca Skola Publishers, 1991. - 311 p. 9. Internet address: <http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/learnit/rev52.shtml>. 10. Prous E. Cross-Cultural Communication as a Part of Professional Training of Translators and Interpreters. - У зб.: Вісник СумГУ, серія "Філологічні науки". - 2002. - №4 (37. - 200 с. 11. Rubin Rebecca R. Communication Research Measures. - New York: The Guilford Press, 1994. - 517p.

КАТЕГОРИАЛЬНЫЙ СТАТУС ДЛИТЕЛЬНЫХ И ПЕРФЕКТНЫХ ФОРМ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Сердюк В.Н., Ковтун Е.А. (Харьков)

Вопрос о категориальной принадлежности сочетаний "be + причастие I", "be + причастие II" (непереходных глаголов), "have + причастие II" не нашел однозначного или хотя-бы общепринятого решения среди исследователей, изучающих английский язык как в синхронии, так и в диахронии.

Прежде всего, существует одно существенное различие между подходами грамматистов западных школ и отечественной школы в языкознании. В западном языкознании большинство ученых (например, [1, 110]) не принимают понятия "аналитическая форма глагола". В западной лингвистической литературе длительные формы и формы перфекта часто именовались временами (progressive tenses, perfect tenses и т.п.), причем в грамматиках эти формы описывались в разделе "Синтаксис". Примечательно, что западные языковеды, пользуясь терминами progressive forms, perfect forms, называют be и have "auxiliaries" (вспомогательные глаголы), но при этом оставляют их за пределами морфологии.

Другое противоречие состоит в том, что английские длительные и перфектные формы пытаются приравнять к видовым формам глагола в других языках, например в украинском. В некоторых случаях это объяснимо, например, в типологических или сопоставительных исследованиях приходится иметь дело с равноуровневыми языковыми явлениями.

В результате поисков появились основания для сравнения: из-за необходимости привести в какое-то соотношение глагольный вид, предельность/непредельность, способы действия и т.п. была выдвинута концепция аспектуальности как функционально-семантической категории или функционально-семантического поля.

В типологическом плане значительное влияние на исследователей имела работа Ю.С. Маслова "К основаниям сопоставительной аспектологии" [2, 4-44]. В этой работе на материале ряда индо-европейских и некоторых других языков выделяются разные типы аспектуальных значений, прежде всего сферы качественной и количественной аспектуальности, строится иерархическая система семантических оппозиций в области качественной аспектуальности: глагольное действие - динамическое/статическое с дальнейшим членением на предельное/непредельное и членение предельного действия на достигающее/не достигающее предела.